

Sivistyksen monet motiivit

Raportti asiantuntijaryhmän työskentelystä

Sivistystila-sarja osa 4

Nina Hjelt (toim.)

Sisällys

Tausta: Sivistystila kutsuu osaksi sivistystehtävää	3
1. Työpaja 4. Sivistyksen monet motiivit: tavoitteet ja toteutus	6
2. Menneisyys: Miten sivistystä on perusteltu eri aikoina?	7
3. Nykyisyys: Minkälaisia tavoitteita sivistykselle asetetaan?.....	11
4. Tulevaisuus: Minkälaiseen maailmaan suuntaamme?.....	13
5. Ajatuksia Sivistystilan sisällöiksi	15
6. Lopuksi.....	16
Lähdeviittaukset	17

Tausta: Sivistystila kutsuu osaksi sivistystehtävää

Tänä päivänä Suomi tunnetaan kansainvälisesti korkean osaamisen yhteiskuntana. Menestys erityisesti OECD:n lasten ja aikuisten osaamisvertailuissa, Pisassa ja PIAACissa, tuo Suomeen koulutusturisteja. Monissa vertailuissa Suomi nähdään yhtenä maailman parhaista maista elää. Miten olemme tämän kaiken saavuttaneet?

Kvs-säätiö (Kansanvalistusseura sr.) haluaa avata yhteiskunnallista keskustelua kasvatuksen ja sivistyksen arvopäämääristä. Muodostamme yhteistä ymmärrystä yhteiskunnan sivistystehtävästä, sen kentästä ja toiminnasta. Sivistys ei ole ylhäältä alas annettu asia, vaan yhteinen ponnistus, johon jokainen yhteiskunnan jäsen osallistuu. Käsitteet sivistyksen määritelmästä ovat tietenkin moninaiset, mutta aihe koskettaa jokaista suomalaista. Jokaisella tulee olla mahdollisuus osallistua keskusteluun. Tätä varten haluamme koota tietoon ja tutkimukseen perustuvaa pohjaa ja antaa työkaluja ja kanavan sivistystehtävän muotoiluun osallistumiseksi. Haluamme osallistaa ja vahvistaa kansalaisten ääntä tulevaisuuteen suuntaavan kasvatuksen ja koulutuksen saralla.

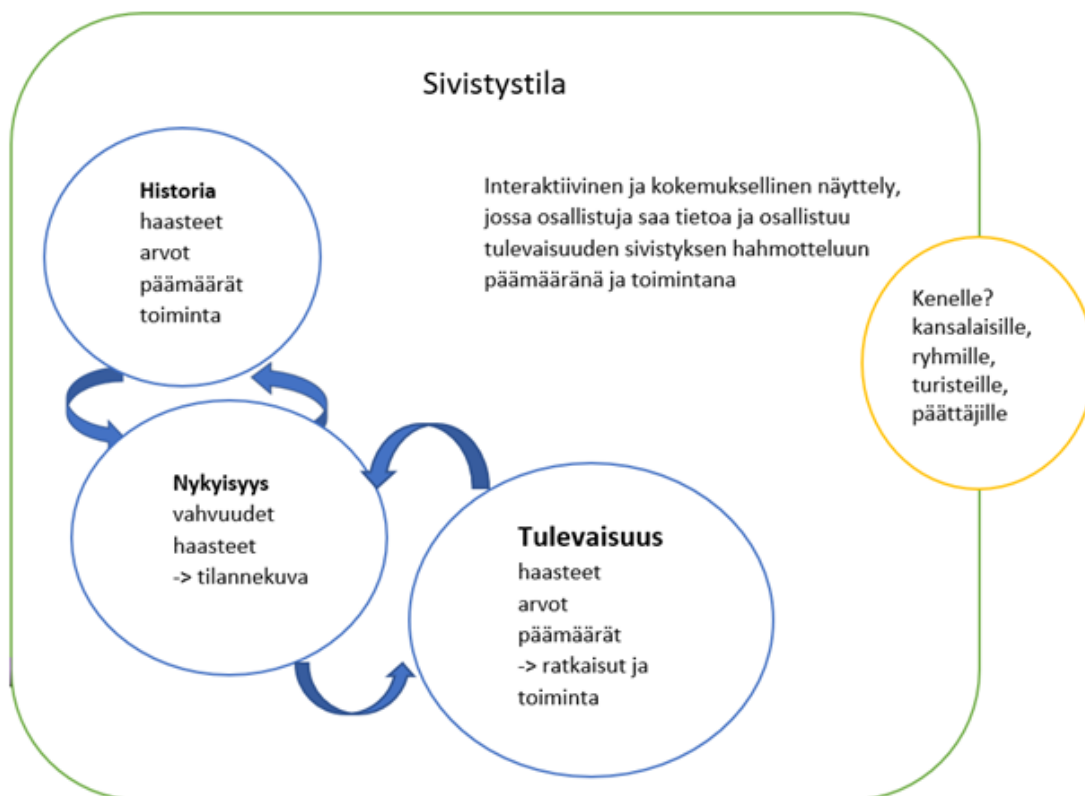
Yhteiskunta uusintaa ja uudistaa itseään järjestelmällisesti kasvatuksen ja koulutuksen avulla. Tulevaisuuden yhteiskuntaa ja maailmaa hahmotellessamme meidän tulee tunnistaa ja arvioida koulutuspolitiikkaa ohjaavia arvoja ja tavoitteita.

Suomalaisessa koulutuspolitiikassa ja kasvatustyössä sivistys on 1870-luvulta saakka nähty sekä päämääränä että välineenä. Sivistynyttä kansaa kasvatettiin aikanaan alamaista kansalaisiksi. Demokraattisten yhteiskuntien edellytyksenä nähtiin lukutaitoinen ja informoitu väestö. Kuitenkin myös ihmisen henkilökohtaisella kasvulla ja kehityksellä on nähty olevan itseisarvo.

Tulevaisuus nähdään usein ongelmien värittämänä. Onkin totta, että vastassamme on viheliäisiä ongelmia. Niiden ratkaisemiseen haemme reflektiopohjaa menneestä. Olemme Suomessa aiemminkin selvinneet haasteista sivistyksen avulla. Meillä on edellytykset vastata jatkossakin edessämme oleviin haasteisiin. Tämä vaatii kuitenkin ajassamme sivistysihanteen ja sen päämäärien uudelleentarkastelua sekä niiden viemistä käytännön tasolle. On tärkeää kyetä yhtäältä luomaan arvopohjaisia tavoitteita sekä toisaalta tunnistamaan ja arvioimaan erilaisia vaikutteita oppimisen ja sivistyksen edistämisyhtymysten takana.

Kansanvalistusseura avaa vuonna 2022 yleisölle Sivistyksen ja oppimisen tiedekeskus Sopen. Soppi on fyysinen paikka, joka kutsuu laajasti ihmisiä katsomaan suomalaisen sivistyksen ja koulutuksen tarinan kautta tulevaisuuteen.

Sopessa jokainen pääsee osaksi sivistyksen tarinaa.

Kuva: Sivistystila

Sivistystilan avautuu kesäkuussa 2022, mutta sen kehittäminen jatkuu avaamisen jälkeenkin. Vuonna 2024 Kvs täyttää 150. Juhlavuosi tullaan huomioimaan myös Sivistystilassa.

Kutsuimme Sitran Sivistys+ -ohjelman tuella koolle asiantuntijaryhmän tuottamaan neljässä työpajassa sisältöjä Sivistystilaan. Työpajojen teemat kietoutuvat toisiinsa. Kussakin työpajassa on eri näkökulma, josta sivistystä tarkastellaan.

Työpajojen teemat

1/Eurooppalainen sivistyskeskustelu

Elinikäisen oppiminen ja aikuiskasvatuksen humanistinen perusta, kansainvälinen keskustelu ja viitekehys sekä tämän liittyminen muuhun sivistyskeskusteluun. Suomalaisessa keskustelussa eurooppalaiset vaikutteet ovat olleet vahvassa asemassa; kansainvälisellä keskustelulla on suorat linkit myös suomalaisiin ratkaisuihin.

- Mitä Euroopassa ajatellaan sivistykseen tähtäävästä aikuiskasvatuksesta ja sen tulevaisuudesta?

2/ Sivistys kuuluu kaikille

Koulutuksen, kasvatuksen ja muun sivistystyön laajentaminen kaikkien saataville suomalaisessa yhteiskunnassa. Koulutusjärjestelmämme ja vapaan sivistystyön historian isot visiot ja käännekohtat tasa-arvon edistämiseksi sekä näiden tulevaisuuden näkymät. Syrjintä ja eriarvoisuus kasvatuksen kentillä.

- Mitä kuuluu tasa-arvolle ja ihmisarvolle suomalaisen sivistyksen perustana?

- Millaista yksilöiden ja ryhmien ulossulkemista kasvatuksen kentällä tapahtuu ja miten voisimme toimia paremmin?

3/ Sivistyksellä kestävään tulevaisuuteen

Rajallinen planeettamme ja muut tulevaisuuden haasteet. Uudet sivistystarpeet ekologisesti ja sosiaalisesti kestäväen tulevaisuuden saavuttamiseksi.

- Millaisia ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen kestävyiden ongelmia kohtaamme?
- Miten ne vaikuttavat sivistystehtävän päämääriin – vai vaikuttavatko?

4/ Sivistyksen monet motiivit

Kasvatuksen kentällä kilpailevat intressit. Kasvatuksessa halutaan osin säilyttää ja osin uudistaa yhteiskuntaa.

Oppimiselle eri yhteyksissä asetettavia päämääriä.

- Onko oppimisen tavoitteena yhteiskunnassa käytännössä työelämässä ja kilpailussa hyödynnettävät tiedot, taidot ja osaaminen?
- Onko oppiminen pakkoa vai mahdollisuutta?
- Millaisia tulevaisuuden näkymiä kasvatuksen kentällä kilpailevat eri intressit avaavat?

Sivistystilan sisällöt on tuotettu asiantuntijayhteistyössä. Suuri kiitos asiantuntijaryhmällemme, joka on heittäytynyt laaja-alaiseen ja kriittiseen työskentelyyn:

Anna Finnilä (Helsingin kaupunginmuseo), Jenni Helakorpi (Helsingin yliopisto), Ulpuukka Isopahkala-Bouret (Turun Yliopisto), Maria Joutsenvirta (Aalto-yliopisto), Heli Kautonen (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura), Anna-Kaisa Koski (Punos -työryhmä), Jutta Kujasalo (Heureka), Vesa-Matti Lahti (Sitra), Erkka Laininen (OKKA-säätiö), Riikka Leskinen (Keskustakirjasto Oodi), Jyri Manninen (Itä-Suomen yliopisto), Minna Mattila-Aalto (TTS Työtehoseura ry), Reijo Miettinen (Helsingin yliopisto), Ki Nurmenniemi (Punos -työryhmä), Samu Nyström (historioitsija), Eero Ojanen (Kriittinen korkeakoulu), Hanna Rahkonen (Suomen opettajaksi opiskelevien liitto, SOOL), Sanna Rekola (Sitra), Katariina Stenberg (Helsingin yliopisto), Marita Salo (Opintokeskus Sivos), Riikka Suhonen (Helsingin yliopisto), Ilona Taimela (Ilmiömuotoilu Oy), Tuukka Tomperi (Tampereen yliopisto), Lauri Tuomi (Kvs-säätiö), Jaakko Vilja (Kriittinen korkeakoulu), Björn Wallen (Vapaa Sivistystyö ry), Anneliina Wevelsiep (Kansalaisfoorumi).

Työpajan suunnittelusta ja ohjauksesta ovat vastanneet Nina Hjelt Kvs-säätiöstä sekä Severi Hämäri ja Markus Neuvonen Kriittisestä korkeakoulusta.

Raportin koostamisesta on vastannut Nina Hjelt.

1. Työpaja 4. Sivistyksen monet motiivit: tavoitteet ja toteutus

Suomi on menestynyt monissa kansainvälisissä koulutusvertailuissa. Osaamme itsekkin arvostaa korkean osaamisen yhteiskuntaamme. Nykyiset sivistyksen rakenteet ovat kuitenkin tulosta useista erilaisista pyrkimyksistä, myös poliittisista kiistoista.

Kasvatuksella halutaan osin säilyttää, osin uudistaa yhteiskuntaa. Neljännessä työpajassa tarkastelimme kasvatuksen kentällä kilpailevia intressejä: Millaisia arvoja ja tavoitteita kasvatukselle on eri aikoina asetettu? Millaiseen ihmiskuvaan ja ihanteeseen pohjautuvat kasvatuksen ja sivistyksen kiistellyt, osin ristiriitaiset ihanteet ja tavoitteet ajassamme? Ovatko oppimisen tavoitteita yhteiskunnassa, työelämässä ja kilpailussa hyödynnettävät tiedot, taidot ja osaaminen, henkilökohtainen kasvu ja hyvinvointi – vai jokin muu? Suomessa oppilaitoksilla ja kulttuuri-instituutioilla on jonkinasteinen autonomia. Mitkä asiat autonomian toteutumiseen vaikuttavat? Miten paljon? Lisäksi pohdimme, millaisia tulevaisuuden näkymiä kasvatuksen kentällä kilpailevat intressit avaavat.

Sivistyksen monet motiivit -teematyöskentely oli neljäs ja samalla viimeinen Sivistystilan työpajasarjassa. Työskentelyyn osallistuivat: Ulpukka Isopahkala-Bouret (Turun Yliopisto), Heli Kautonen (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura), Anna-Kaisa Koski (Punos -työryhmä), Jutta Kujasalo (Heureka), Vesa-Matti Lahti (Sitra), Erkkä Laininen (OKKA-säätiö), Riikka Leskinen (Keskustakirjasto Oodi), Minna Mattila-Aalto (TTS Työtehoseura ry), Sanna Rekola (Sitra), Katariina Stenberg (Helsingin yliopisto), Marita Salo (Opintokeskus Sivis), Björn Wallen (Vapaa Sivistystyö ry), Esko Clarkesario (Kvs-säätiö), sekä Sivistystilan näyttelysuunnittelijat Paula Susitaival ja Juho Haavisto.

Teematyöskentelyyn sisältyi

- Verkkokeskustelu: keskustelua työpajan teemasta käytiin aluksi koko asiantuntijaryhmälle avoimella verkkoalustalla. Asiantuntijaryhmän jäsenet saivat linkin verkkoalustalle, jossa keskustelu käytiin muutaman viikon aikana.
- Esiwebinaari: ennen työpajaa pidettiin tunnin mittainen esiwebinaari, jossa työpajan osallistujat tutustuivat aiheeseen ja toisiinsa.
- Yhteinen työpaja: aiheeseen paneutunut hankkeen ensimmäinen työpaja järjestettiin Covid 19 -pandemian vuoksi virtuaalisesti. Yhteinen puolen päivän mittainen työpaja toteutettiin Learning Cafe -menetelmällä niin, että ryhmä jaettiin keskustelemaan pienryhmiin jokaisesta ennalta määrätystä tehtävästä kerrallaan. 26.1.2022 järjestetyssä työpajassa siihen osallistuneet asiantuntijaryhmän jäsenet pureutuivat etsimään ja muotoilemaan kysymyksiä, jotka auttavat meitä ymmärtämään, arvioimaan ja luomaan sivistyksen päämääriä ja arvopohjaa tulevaisuuteen suunnattaessa. Ajatuksia koostettiin kirjalliseen muotoon sähköisen fläppitaulun (Miro) avulla.

Tämä raportti kokoaa yhteen esiwebinaarissa, verkkokeskustelussa ja työpajassa tuotettua keskustelua ja kirjallisia kommentteja.

2. Menneisyys: Miten sivistystä on perusteltu eri aikoina?

Kunkin ajan ja yhteiskunnan vallitsevat olosuhteet ja haasteet muuttavat sivistykselle asetettuja kriteerejä, toiveita ja odotuksia. Sivistys arvona on ollut hyödyllinen, sen päämäärät ovat yhteneväisiä yhteiskunnallisen kehityksen kanssa.

Antiikin näkemyksistä ja kirkon sivistysvaltaan ja valistukseen

Koulutuksen valjastaminen yhteiskunnan päämääriin on ajatuksena vanha. Markus Neuvonen summasi ajattelua: sivistys kuului antiikissa ja keskiajalla harvoille ja valituille. Antiikin vapaat miehet määrittivät keskustelun reunaehdot. Ennen Platonia koulutus nähtiin Ateenassa enemmän yksityisen elämänpiirin kuuluvana asiana; perheen vastuulla oli järjestää koulutusta lapsilleen. Platon ihaili spartalaisten tapaa järjestää yhtäläinen ja yhteinen koulutus kansalaisilleen ja esitti Valtio-teoksessaan sitä mukailevan idean valtion kontrolloimasta, tavoitteellisesta kasvatuksesta. Tavoite olisi älylliseen kompetenssiin nojaavaan meritokraattisen luokkayhteiskunnan tukeminen.

Platonin ideoihin perustuu ajatus korkeakoulutuksesta. Markus Neuvosen mukaan olemme ilmeisesti perineet Platonin (ja Aristoteleen) ajatuksen myös ruumiinsivistyksestä: liikunnanopetus esimerkiksi kilpa- ja joukkuepelien kautta "opettaa luonnetta". Samanlaiset perusteet tukivat taiteen ja musiikin opettamisen tärkeyttä. Neuvonen nosti esiin myös Konfutsen hieman samansuuntaisen näkemyksen: Koulutusjärjestelmä on ikään kuin yhteiskunnan harmonian ja toimivuuden takaaja. Eri oppiaineita arvotetaan niiden yhteiskunnallisen tai moraalisen hyödyn perusteella.

Kirkko on käyttänyt keskeistä valtaa ihmisten maailmankuvan määrittelyssä. Sivistyksen lähtökohdaksi tuli kristillinen etiikka, johon kuuluivat esimerkiksi lähimmäisistä huolehtiminen ja hyveillä kilvoittelu. Keskiajalla katolisen ja ortodoksisen kirkon koulutuksen taustalla oli myös työvoimatarve. Koulutusta sai kuitenkin rajattu joukko, jotta valta ja hierarkia säilyi ennallaan. Katolinen kirkko hallitsi "virallista" tietoa ja sivistystä aina valistukseen saakka.

Sivistys on tavallaan näyttäytynyt myös yläluokan erottautumisen välineenä. Eliitin sivistys erosi kansansivistyksestä. Tietyt sivistyslajit nähtiin ihannoitavina ja esteettisinä. Tosiasiassa sivistyminen edellytti joutilaisuutta, aikaa ja varallisuutta. Tiede oli vain harvojen saavutettavissa. Renessanssi toi ihanteen ihmisestä, joka sivistää itseään laajalti sivistyksen itsensä vuoksi.

Romantiikan aika ja modernin valtion kehittyminen 1700-1800 -luvuilla muodostavat suuren käännekohtan: Kasvatus kohdentui massoille, kaikille niin kansalaisille kuin kansoille. Kasvatus loi kansallista itseymmärrystä "etnisestä ja kielellisestä identiteetistä". Olemmeko jumissa romantiikan ajassa, vai onko murros jo käsillä? kysyi Severi Hämäri.

Markus Neuvonen antoi esimerkin yhteiskunnan tai työmarkkinoiden tarpeiden muokkaamista oppisisällöistä:

Saksalaisen kasvatustieteen vaikutuspiirissä ja etenkin Suomessa puhetaidon (retoriikan) opetusta vähennettiin 1800-luvulla, koska ajateltiin, että teollistuneessa yhteiskunnassa ei tarvita pitkälle hiottuja viestintätaitoja. Taustalla vaikutti myös mm. Immanuel Kantin kielteinen näkemys kaunopuheisuudesta.

Markus Neuvonen

Kasvatus demokratian ja yhteiskunnallisen muutoksen ehtoina

Severi Hämäri toi esiin näkemystä kasvatuksesta ja sivistyksestä demokraattisen yhteiskunnan olemassaolon välttämättöminä ehtoina. Tätä näkemystä edusti mm. vaikutusvaltainen yhdysvaltalaisfilosofi John Dewey. Deweyn mukaan demokratian keskeisin tehtävä on kasvattaa kansalaisia tavalla, joka mahdollistaa yhteiskunnan kehittymisen ja sopeutumisen. Kyky ajatella, keskustella, tutkia ja toimia yhteistyössä korostuu kasvatuksessa. Demokratia on jatkuvaa kasvua. Se on prosessi, jossa yhteisö valmistaa itseään ratkaisemaan kohtaamiaan ongelmia yhä paremmin. Deweyn näkökulmasta moderni ja liberaali valtio on välttämätön rakenne demokraattiselle kasvatukselle.

Miten käy, kun ongelmat ovat globaaleja, ja niiden haitat koskevat kaikkia, mutta hyödyt tulevat vain harvoille, Hämäri pohdiskeli.

Onko demokratia ja demokraattinen kasvatus riittävän taipuvaisia ja sopeutuvia nopeasti muuttuvassa maailmassa? Pitäisikö demokratian muuttua toisenlaiseksi, ja jos, niin miten?

Severi Hämäri

Dewey näki, että haasteet ovat valtavat. Demokratia ja kasvatus tarvitsevat hartiavoimia sekä tahtoa.

Nina Hjelt nosti esiin kriittisen pedagogiikan tradition painotuksen: kasvatus on muutosvoima kohti yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta ja ihmisten voimaantumista, emansipaatiota. Suuntauksen keskeisimpiä muotoilijoita on Paulo Freire (Sorrettujen pedagogiikka 1971). Freiren mukaan kasvatukseen tulee tuottaa kriittistä tietoisuutta, joka auttaa vapauttamaan sorrosta niin sorretut kuin sortajat. Pedagogisina periaatteina Freire painotti dialogia, tasa-arvoista oppimista, kaikkien tiedon arvostamista ja ottamista oppimisen lähtökohdaksi ja toimintaa. Paulo Freiren opiskelija bell hooks toi luokkaerojen oheen mustan feminismin ja seksuaalivähemmistöjen näkökulmaa. Myös bell hooks painottaa kasvatuksen voimaa muutoksessa kohti oikeudenmukaisempaa maailmaa.

Freire on avoimen poliittinen ja painottaa, että opetus ja kasvatus on aina poliittista, tietoisesti tai ei. Suomessa hänen ajatuksensa ovat tunnettuja ja suosittuja vapaan sivistystyön kentällä. Valtavirtaa ne tuskin ovat koskaan edustaneet tai olleet esillä julkisessa keskustelussa: koulutuksen ajatellaan olevan arvoneutraalia ja objektiivista. Björn Wallén liittyi tähän ajatukseen: Suomessa ajatellaan kasvatuksen ja koulutuksen olevan arvoneutraalia, vaikka historia opettaa meille arvojen suuren merkityksen kasvatukseen ja koulutuksen kertomuksessa. Wallén nosti esimerkiksi sen, miten kirkon suuresta roolista kasvatustilana Pohjoismaissa kertovat reformaatio ja kansakoulut. Ne loivat edellytyksiä oman kielen lukutaitoon, ja myöhemmin kasvualueen kansansivistykselle ja kansalaisjärjestöille.

Wallén nosti teoksesta Paulo Freire - sorrettujen pedagogi (Suoranta 2019) kuvauksen kriittisen paikallishistoriallisen tilanteen tiedostamisesta. Tämä tapahtuu kahdella tavalla: Opetellaan lukemisen ja kirjoittamisen perustaidot, jotka mahdollistavat tilanteen kriittisen tiedostamisen. Toiseksi tietoisuus vahvistuu omien vaikuttamismahdollisuuksien suuntaan - ihmiset "voivat olla enemmän, kun he eivät ainoastaan pohdi kriittisesti olemassaoloaan vaan myös toimivat sen muuttamiseksi."

Suomalainen vapaa sivistystyö pohjaa näkemyksiin kansansivistyksen tarpeellisuudesta

Työväen opetuksen järjestäminen Suomessa oli pitkän vaikuttamistyön ja valmistelun tulosta aikuisväestön koulutuksen ja vapaan sivistystyön alkuvaiheessa. Avainasemassa olivat yhdistykset, jotka toistuvasti suunnittelivat ja hakivat rahoitusta kieltävistä vastauksista huolimatta.

Samu Nyström on kirjoittanut työväensivistyksen syntyvaiheista Helsingin työväenopiston 100-vuotishistoriikissa: 1870-luvulla ylioppilaiden suomalaisuusaatetta edistänyt Suomalainen Nuija -järjestö pyysi Helsingin kaupunginvaltuustolta varoja kansantajuisten esitelmien järjestämistä varten. Anomukset hylättiin ainakin kolmena vuotena peräkkäin, osasyynä oli kielipolitiikka. Vuonna 1885 Helsingin työväenyhdistys (perustettu 1884) haki varoja suomen- ja ruotsinkielisten esitelmien järjestämiseen. Työväenyhdistyksessä oli mukana kaupungin liberaalia porvaristoa, monet kaupunginvaltuuston jäsenet olivat lähellä sen toimintaa. Päätös oli myönteinen, samoin tulevana vuosina. Erilaiset agendat ja kytkökset yhteiskunnassa vaikuttavat siihen, mihin varoja ohjataan.

Helsingin työväenyhdistys haki tukea myös lukemista ja laskemista sisältävän aikuisopetuksen järjestämiseen. Tähän tarkoitukseen yhdistys sai vuodesta 1890 pieniä avustuksia parin kieltävän vastauksen jälkeen. Kursseja alettiin kutsua kansanopistokursseiksi, kun Työväenyhdistys sai kumppanikseen Kansanvalistusseuran vuonna 1890. Ruotsinkieliset kurssit siirtyivät vastaperustetulle Arbetets Vänner -yhdistykselle.

Yhdistykset joutuivat tappelemaan myös myöhemmin vuosikymmeninä työväen sivistystyön resursseista, vaikka toiminnan tarve ei vähentynyt. Suomalainen yhteiskunta muuttui nopeasti. Helsingin väkiluku nelinkertaistui ja siitä tuli maan suurin työväen kaupunki.

Yhdistyksissä ajateltiin, että tavallisen kansan tuli hallita yhteiskuntaelämän kannalta keskeisiä oppi- ja aaterakennelmia ja perustaitoja. Ajatus oli aiempaa perua: kirkko oli opettanut jo uskonpuhdistuksen jälkeen lukutaitoa ja luterilaista uskoa kansalle. Maatalousvaltaisessa sääty-yhteiskunnassa ajateltiin kuitenkin vielä, että kansalle riittävät käytännölliset ja hyödylliset opit. Vain ylemmät luokat tarvitsisivat muodollista sivistystä.

1800-luvun loppupuolella kansakunnan muodostaminen ja modernin yhteiskunnan luominen edellyttivät myös koulutusjärjestelmän uusimista, joka ei voinut toteutua kirkollisen opetuksen varassa. Kansanvalistuspyrkimykset nousivat: tietoa ja sivistystä oli saatettava laajemmin kansanryhmille. Nämä näkemykset olivat kuitenkin rajusti kiisteltynä ja niistä keskusteltiin useita vuosikymmeniä. Lopulta saatiin aikaan kansakoulujärjestelmä. Koulujen kautta tavoitettiin ainoastaan nuoremmat sukupolvet ja heidätkin vain osittain, tämän vuoksi eri intressiryhmissä alettiin ajamaan kansanvalistusta aikuisväestölle. Vapaa kansanvalistustoiminta -termi erotti sen koulujen tavoitteellisesta kasvatustoiminnasta. (Lähde: Samu Nyström, 2014. Oodi sivistykselle. Helsingin työväenopisto 100 vuotta. Minerva)

Esko Clarkesario totesi, että 1800-luvun lopulla koulunkäynti ja sen tarjoama oppiminen ei ollut kaikkien mielestä hyödyllistä tai kannustettavaa. Liiallisten oppien ajateltiin laiskistavan oikeista töistä; ne voisivat tuoda agraariyhteisön auktoriteetteja vaarantavia ajatuksia (vaikkakin istuttivat uusia auktoriteetteja).

Riikka Leskinen kysyi, eläkö edelleen ajatus "kansalle riittää käytännölliset ja hyödylliset opit"? Onko koulujärjestelmän perimmäinen tavoite yhä kasvattaa hyviä kansalaisia ja hyviä työntekijöitä? Asiantuntijaryhmässä on todettu eri yhteyksissä, että yleissivistys koulutuksen päämääränä on väistynyt talouselämän tavoitteiden tukemisen tieltä. Leskinen huomautti, että uudelleen kouluttautumisen ja uusien tutkintojen hankkimisen mahdollisuudet ovat käytännössä kaventuneet.

On hyvä, että mahdollisimman monelle nuorelle pyritään varmistamaan opiskelupaikka, mutta samalla käy niin, että kun jokin opintopolku on valittu, sitä ei enää ole niin helppo vaihtaa. Jo yhden tutkinnon suorittanut voi huomata, että uusien opintojen aloittaminen on hankalaa, kun aina se tuorein ikäluokka saa etua opiskelijavalinnoissa eikä taloudellistakaan tukea aina katsota tarpeelliseksi.

Riikka Leskinen

Neuvonen toi käännekohtana esiin näkökulman, joka kasvatusta ja koulutusta ohjaavien tavoitteiden suhteen syntyi teollistumisen myötä. Kouluista tuli oppimisen ohella paikka, johon lapset saatiin "varastoida" pois pahanteosta vanhempien raataessa tehtaassa. Koulu myös alkoi ottaa uuden teollistumisen filosofian muotoa. Kouluista alkoi tulla tavallaan tarkasti kelloitettuja "oppimistehtäviä".

Käsite elinikäinen oppiminen sisältää ajatuksen, että oppiminen ei rajaudu vain koulukontekstiin vaan jatkuu läpi elämän. Unesco julkaisi vuonna 1972 Fauren komitean raportin *Learning to be*. Raportissa esiteltiin humanistinen käsitys elinikäisestä oppimisesta: ihminen toteuttaa itseään ja pyrkii koko elämänsä tulemaan omaksi itsekseen. Kehitys oli älyllistä, moraalista ja emotionaalista. Kasvatuksellisten tavoitteiden oli läpäistävä laajasti yhteiskuntaa eri yhteyksissä. Kouluinstituutio oli keskeinen, mutta vain yksi kasvatuksen muoto ja oppimisyhteisö. Useat tahot, kuten Euroopan neuvosto, Rooman klubi ja OECD ovat myöhemmin tuottaneet omia esityksiä elinikäisestä oppimisesta.

Elinikäistä oppimista on perusteltu mm. yksilön henkisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin näkökulmasta – toisaalta yhteiskunnan (ja työelämän) nopealla muutoksella. Uudempaa kehitystä on elinikäisen oppimisen tarve ja rooli kestävyysmurroksen tekijänä.

Riikka Leskinen nosti esiin kulttuuri-imperialismin motiivina.

Kautta aikain on esim. alkuperäiskansoja "sivistetty" pistämällä lapset kasvatustiloihin oppimaan, miten heidän rotunsa ja kulttuurinsa on huonompi kuin meidän.

Riikka Leskinen

Suomessakin on saamelaisissa tästä traumaa yhä kantavia. Sama meno jatkuu jossain muodossa entisissä siirtomaissa: koulukieli on entisen isäntämaan kieli, eivätkä oppisisällöt useinkaan tue omaa kulttuuria. Myös uskonnollista lähetystyötä on tehty (ja tehdään paikoin edelleen) sivistyksen ja valistuksen nimissä, kohdemaan kulttuuria väheksyen.

Työpajassa kuvattiin erityisesti länsimaisen sivistyksen historiaa. Asiantuntijaryhmässä kuitenkin kysyttiin myös, mikä on vaikkapa alkuperäiskansojen sivistyksen arvo. Meidän tulisi oppia myös muiden käsityksistä.

3. Nykyisyys: Minkälaisia tavoitteita sivistykselle asetetaan?

Myös meidän ajassamme kasvatukselle ja sivistykselle esitetään lukuisia kiisteltäviä ja osin ristiriitaisia ihanteita ja tavoitteita. Pohdimme työpajassa millaisia nämä ovat, ja minkälaiseen ihmiskuvaan ja ihanteeseen ne pohjautuvat. Missä määrin oppimisen tavoitteena ovat työelämässä ja kilpailussa käytännössä hyödynnettävät tiedot ja taidot ja osaaminen? Entä ovatko henkilökohtainen kasvu tai hyvinvointi ohjaavia tavoitteita?

Anna-Kaisa Koski aloitti toteamalla, että sivistyksen motiiveissa tuntuu olevan ristiriita käytäntöjen ja ns. juhlapuheiden välillä.

Toisaalta sivistys ja sivistykselliset oikeudet ovat itseisarvoisia, toisaalta julkiseen keskusteluun tihkuu jatkuvasti havaintoja kurjistumisesta eri asteiden koulutustoimijoilta.
Anna-Kaisa Koski

Koski pohdiskeli syy- ja seuraussuhteita sivistyspääoman kasautumisessa. Takaako sivistys hyvän elämän? Vai sivistyvätkö he, joilla on hyvä elämä? Kasautuvatko sivistyksen mahdollisuudet paremmat elämän edellytykset saaneille? Voiko sivistyä, vaikka elämän olosuhteet olisivat sitä vastaan? Koski viittasi myös Silvia Hosseinin kommenttiin koskien lukemisen eriytymiseen liittyvää keskustelua:

Lukeminen ei takaa hyvää elämää. Ne lukevat, joilla on hyvä elämä.
Silvia Hosseini, Helsingin Sanomat 2.1.22

Käytännössä sivistyspalveluiden resursointi vaatii tahtoa ja varoja. Aliresursointi hankaloittaa mm. museo- ja kulttuuripalvelujen kentän toimintaa informaalin oppimisen ja sivistyksen (potentiaalisesti nykyistä laajempina) alustoina. Kentällä olisi todennäköisesti kykyä toteuttaa esimerkiksi saavutettavuus huomioiden liikkuvia kulttuuripalveluita vaikkapa kouluissa, palvelutaloissa, nuorisotaloissa tai päihdehuollossa, mutta siihen tarvittaisiin erityisrahoitusta. Instituutioiden työvoimaresurssi kohdistuu Kosken mukaan usein maksullisten kulttuuripalvelujen ylläpitämiseen rajatummalle ja paremmin voivalle kävijäkunnalle.

Kasvatuksen yksilökeskeisyys ja työelämälähtöisyys on korostunut

Katariina Stenberg pohti opettajankoulutusta ja kasvatuksen psykologisoitumista ja yksilöllistymistä. Puhe kasvatuksesta on korvautunut pitkälti osaamisella, opettajuus näyttäytyy pahimmillaan kompetenssilistoina. Niin kutsuttu "learnification" tarkoittaa, että koulussa tapahtuva toiminta alistuu oppimiselle ja osaamiselle. Sivistys eettiseksi subjektiksi kasvamisena jää helposti jalkoihin. Erityisesti koulua kritisoidaan julkisessa keskustelussa usein paikalleen jämähtäneeksi. Koulun pitäisi olla elämyksellistä, joidenkin mukaan digitalisaatiolla vastataan nuorten kiinnostuksiin.

Stenberg peräänkuulutti opetusalan sisällä nykykeskustelua ohjaavien voimien kriittistä tarkastelua: asettaako työelämän tarpeet tavoitteita liiaksi? Onko sivistykselle jäänyt vain välinearvo? Sanna Rekola

liittyi näkemykseen, että osaamiskeskustelu kaventaa oppimisen merkitystä ja skaalaa. Hän pohti myös ”mittaamisfiksaatiota” ja sen seurauksia. Kaikesta on saatava dataa ja seurantatietoa. Miten tämä vaikuttaa oppimistavoitteiden muotoiluun ja oppisisältöihin, kun sivistyksen ytimessä on reflektio ja jakaminen, Rekola kysyi. Heli Kautonen kommentoi mittaamisen näkyvän tutkimuksessa siten, että julkaistujen artikkelien määrä on käytännössä laatua tärkeämpää.

Myös Erkki Laininen toi esiin talousvetoisen osaamisen ja sivistyksen ristiriitaa. Opetus- ja kulttuuriministeriön linja on hänen mukaansa suuntautunut nykyjärjestelmän säilyttämiseen. Sivistysvaliokunta on mietinnössään todennut, että sivistyksen itseisarvo tulisi palauttaa koulutuksen tavoitteisiin. Huolimatta perusopetuksen opetussuunnitelman humaaneista arvoista ristiriita on käytännössä kuitenkin olemassa. Laininen huomautti, että tulevaisuus muotoutuu emergentisti: sitä tehdään jatkuvasti. Kompetenssivetoisella koulutuksen suunnittelulla on tulevaisuutta lukitseva vaikutus.

Sanna Rekola pohti myös työelämälähtöisyydestä juontuvan meritokratian ongelmia. Koulutuksen arvostaminen on hienoa. Onko toisaalta vaarana, että sivistyksen itseisarvo ja ihmisen kokonaisvaltaisemman kehityksen arvostus uupuvat? Uskommeko (edelleen) kilpailuun ja hierarkioihin tulevaisuutta rakentavina voimina - vai voisiko tilalla olla jotain muuta?

Minna Mattila-Aallon mukaan yhteisöllisyydestä, kuten esimerkiksi työyhteisön merkityksestä, puhutaan kauniisti. Käytännössä olemme toisistamme etäänntyneet, ja korona on vain vahvistanut tätä. Mattila-Aalto pohdiskeli pitkälle menneen erikoistumisen ongelmallisuutta. Uhkana on, että siiloutuneisuus lisääntyy, ja laajojen kokonaisuuksien ymmärtäminen heikentyy.

Viimeaikaisia kasvatuksen ja koulutuksen taustalla vaikuttavia motiiveja ja ihmiskuvaa on analysoinut muun muassa tutkija Heikki Kinnari. Väitöskirjassaan Kinnari purkaa kansainvälisten instituutioiden vaikutuksia elinikäisen oppimisen politiikkaan. Tulokset nostavat kysymyksen siitä, elämmekö yrittäjämäisen talouden ja ihanneihmisen aikakautta. Kansainvälisten instituutioiden valta koulutuskeskusteluun Suomessakin on ollut voimakas. Esimerkiksi OECD:n 21. vuosisadan (taloudellista kilpailukykyä tukevat) taidot ovat nousseet vahvasti esille meilläkin.

Koulutuksen taustalla vaikuttavia motiiveja on pohtinut myös Kristiina Brunila. Hän on kirjoittanut suomalaisesta koulutususkosta, sen linkittymisestä eriarvoisuuden kysymyksiin sekä täsmähallinnan käsitteestä. Trendeinä ovat olleet koulutuksen globalisoituminen, digitalisoituminen, markkinoituminen, yksityistyminen sekä käyttäytymistieteiden roolin vahvistuminen.

When private corporations enter ‘the pedagogy markets’, they tend to cultivate citizenship and human subject preferable towards their interests – to become efficient employees and consuming citizens. (Mertanen, Vainio, Brunila 2021)

Tasa-arvo ja demokratia ovat edelleen tärkeitä arvoja

Heli Kautonen nimesi kirjastojen tärkeäksi tehtäväksi demokratian ylläpitämisen. Lukutaidon ja kansalaisten hyvinvoinnin tukeminen ovat niiden ydintavoitteita. Riikka Leskinen ja Esko Clarkesario pohtivat valintoja, joita kirjastot joutuvat tekemään aineistohankinnassa: voidaanko kokoelmassa esimerkiksi pitää kirjoja, joissa puhutaan homoseksuaalien eheyttämisestä? Jos voidaan, mihin aineistoluokkaan ne sijoitetaan? Arvokeskustelu ilmenee kirjastojen työssä hyvinkin konkreettisella tasolla.

Ulpukka Isopahkala-Bouret totesi, että koulutuspoliittisesti on tehty paljon saavutettavuuslinjauksia aliedustettujen ryhmien saamiseksi mukaan eri koulutusasteille. Onko kyseessä todellinen muutos ajattelussa vai ainoastaan retoriikassa? Johtavatko tehdyt linjaukset erilaiseen toimintaan? Murros saattaa

heijastaa siirtymää universalistisesta lähestymisestä erillistoimenpiteiden kohdentamiseen tietyille ryhmille. Kasvatuksessa agendalle on noussut uudella tavalla viime vuosina myös sukupuolen moninaisuus, sitä käsitellään jo lastenkin kanssa.

Jutta Kujasalo toi myös esiin museokentällä tärkeäksi nousseet saavutettavuus- ja tasa-arvonäkökulmat. On huolehdittava tiedekasvatuksen tarjoamisesta kaikille. Formaalien ja nonformaalien oppimisympäristöjen, kuten harrastusten, merkitys oppimisympäristöinä ymmärretään nykyisin paremmin. Museokentällä on Anna-Kaisa Kosken mukaan tehty viime vuosina paljon arvotyötä. Se ei tosin ole kaikilta osin vielä kanavoitunut toimintaan. Opetus- ja kulttuuriministeriön tavoitteet ovat ohjaavia, noudattamatta jättämisestä ei tule seurauksia. Käytännössä alalla toimivat ihmiset ovat Kosken mukaan aika samasta muotista. Iso haaste on totutuista käytännöistä poisoppiminen. Myös nuoret pääsevät alan töihin heikosti kiinni.

Esko Clarkesario pohti digitoinnin merkitystä kulttuuriperinnölle. Millaisia arvovalintoja digitoinnissa tehdään? Mikä on jälki, joka halutaan säilyttää tuleville sukupolville? Hän pohti myös muuttuvaa suhdettamme materiaaliseen kulttuuriperintöön. Onko tulevaisuudessa historiaan tutustuminen vain sähköisen aineiston varassa? Miten digitalisaatio vaikuttaa tulevaisuudessa oppimiseen? Tässä hetkessä tehtävät valinnat muokkaavat tulevaisuutta.

Viime vuosina mm. Unesco on herätellyt keskustelua koulutuksen tulevaisuudesta. Laajaan konsultaatiokierrokseen perustuvassa raportissa (<https://en.unesco.org/futuresofeducation/>) peräänkuulutetaan ”uutta yhteiskuntasopimusta”. Koulutus pitäisi nähdä selvemmin yhteistä hyvää edistävänä toimintana, jonka avulla voidaan rakentaa kestävää tulevaisuutta. Tämän voi tulkita pyrkimyksenä laajentaa humanimpaan suuntaan markkinoiden ympärillä pyörinyttä koulutusdiskurssia. Toisaalta myös OECD on pyrkinyt tähyilemään tulevaisuuteen. Learning for 2030 -projektissa hahmoteltiin tulevaisuuden kompetensseja planeetan ja ihmisten hyvinvointikärjellä.

4. Tulevaisuus: Minkälaiseen maailmaan suuntaamme?

Minkälaiseen maailmaan ja tulevaisuuksiin eri intressit ja diskurssit ajavat? Minkälaisia visioita ihmisestä ja ihmisen suhteesta maailmaan erilaiset perustelut ja tavoitteet maalaavat? Jääkö jotain tärkeää huomioimatta?

Asiantuntijaryhmässä pohdittiin erilaisia mahdollisia painotuksia ja intressejä, jotka voivat muokata tulevaisuuden sivistyksen tavoitteita. Ensinnäkin jos siirtymä kasvatuksesta ja koulutuksesta oppimiseen ja osaamiseen jatkuu, on tärkeää kyetä tunnistamaan mitä jää sivistyksen ulkopuolelle/katoaa/murenee. Typistyykö sivistys osaamislistoiksi?

Politiikka ja talous muokkaavat koulutuksen tulevaisuutta monin tavoin

Erilaiset ihmiskuvat vaikuttavat siihen, mitä tavoittelemme oppimisella. Jotkut näkevät ihmisen potentiaalin lähes rajattomana, toiset hyvinkin rajallisena. Näkökulmasta riippuen syntyy täysin erilaisia näkymiä, diskursseja ja toimintaa. Miten jatkuvasti lisääntyvät koulutus-/kouluttautumiskaavat, kuumana käyvä keskustelu aivokuormituksesta ja uupumisesta tai nk. mahdollisuuksien politiikka liittyvät juuri niihin?

Asiantuntijaryhmässä pohdittiin, miten pitkälle individualismi ja psykologisaatio voivat mennä. Haastetaanko ylikorostunut yksilökeskeisyys tulevaisuudessa? Uuskollektivismi voi nostaa päätään; aletaan jälleen korostamaan yhteisön etua yksilön vapauksien sijasta. Mahdollisena skenaariona pidettiin myös sitä, että mielenterveyden kriisi pakottaa hidastamaan ja ottamaan henkisen hyvinvoinnin tukemisen vakavasti. Tästä seuraa myös yhteiskunnan kohtuullistaminen.

Jos työuran nopea alku on suuressa arvossa, mistä löydetään motivaatiota yleissivistyksen kehittämiseen? Tämä koskee niin yksilöitä kuin (ammatillista) koulutusta järjestäviä tahoja ja niiden poliittista ohjausta. Toisaalta nuorten keskuudessa on nousussa työnteon merkityksellisyyden arvostaminen: työtä ei haluta tehdä ainoastaan rahan vuoksi. Eettinen kuormitus (työ tai sen tekemisen edellytykset eivät vastaa omia arvoja) saa vaihtamaan alaa. Tämä asettaa paineita eettisesti kestävänsä työn teettämiseen. Omaehtoisuutta korostava start up -pöhinä saattaa myös muokata opetussuunnitelmia.

Synkkänä skenaariona esitettiin, että yritykset ja jopa tutkimuslaitokset saattavat yhä enemmän haluta pimittää omien intressiensä vastaista tutkimustietoa. Medioiden ja maailmankuvien eriytyminen voi lisätä mahdollisuuksia tällaiseen. On huolehdittava, ettei aidosta lukutaidosta tule jälleen yhteiskunnallisen eliitin taito.

Myös yksityisen ja julkisen sektorin roolia pohdittiin palveluiden tuottajina. Talousjärjestelmän kehitysmuutosta vaikuttaa moneen asiaan: Ylläpitävätkö yritykset esimerkiksi kouluja tulevaisuudessa? Mitä se tarkoittaisi kasvatuksen tavoitteille? Kuka saa päättää, mitä lapselle opetetaan "totuutena" tai tavoiteltavana elämänä? Julkisen kasvatuksen rooli kasvatuksessa on perustavanlaatuisen kysymys.

Ympäristön ja monimuotoisuuden parempi huomioiminen muuttavat sivistyskäsitystä

Sivistyskäsityksen määrittää kulloinkin dominoiva järjestelmä. Planeettamme rajojen tultua vastaan meidän olisi arvostettava ensisijaisesti elinolosuhteiden säilyttämistä. Olemuksemme osana luontoa olisi otettava vakavasti. Tulevaisuuden sivistysnäkyvien ytimessä on oltava ajatus ihmisestä ja ihmisyydestä osana kestävästä kokonaisuudesta. Mitä kaikkea siihen liitetään? Mitä siihen mahtuu? Mitä on jätettävä pois? Sivistys ei merkitse enää ihmisen erottautumista luonnosta, vaan lajienvälisyys nousee osaksi sivistystä.

Yhteiskuntien moninaistuminen on huomioitava koulutuksessa. Miten moninaisuus saadaan sivistyksen avulla uhkasta rikkaudeksi? On myös huolehdittava edellytysten luomisesta. Onko ihmisillä mahdollisuus sivistyä omalla kielellään? Minkä kulttuurin lähtökohdista mahdollisuudet tarjotaan?

5. Ajatuksia Sivistystilan sisällöiksi

Sivistystilan keskeisiä sisältöjä asiantuntijoiden muotoilemina kysymyksinä:

- Mm. Snellman on korostanut, että sivistys etsii vastauksia kunkin ajan polttaviin kysymyksiin Mitä nämä ovat ajassamme?
- Voiko historian tarkasteleminen auttaa meitä tunnistamaan erilaisia intressejä omassa ajassamme?
- Mitä sivistys tuo sinulle?
- Onko jokin mennyt mielestäsi pieleen sivistyksen historiassa?
- Miten eläydymme arkeen historian eri vaiheissa, mitä sivistys on tuonut ihmisten elämään?
- Mitkä ovat käytännön huolet ja toiveet, joihin sivistys on heijastunut?
- Mihin käytännön huoliin ja toiveisiin sivistys heijastuu sinulla?
- Mitä vanhoja tapoja ja tottumuksia voisit kompostoida, jotta vanhasta voisi kasvaa uutta?
- Mikä luo sinulle tulevaisuuden toivoa?
- Sivistyksen draivereiden pohtiminen, mitä ne tulevat tulevaisuudessa olemaan?
- Millaisia arvoja liitämme sivistykseen? Mistä emme olisi valmiita luopumaan?

Esimerkkejä näyttelyn materiaaleista tai aktiviteeteista:

- Henkilö kertoo elämästään menneessä ajassa
- Kävijät pääsevät määrittelemään aikamme tärkeitä kysymyksiä
- Yhdistä parit: sivistysilmiö ja sillä tavoiteltu hyvä. Millä tavoitteilla sivistystoimia on kautta aikain perusteltu? Voisi yhdistää henkilön lainauksen ja aikakauden: sivistysajattelijoiden lainauksia, mukana voi olla myös fiktiivisiä (pedagoginen draama ryhmämenetelmänä)
- Kohtaaminen: toivoa luovan sivistyksen synnyttäminen yhdessä
- Näkökulmana toivo: miten se näkyy sivistyshistoriassa? Miten sivistys on auttanut historian epätoivoisissa tilanteissa? (esimerkiksi kirjekoulut ja opintopiirit rintamalla)
- Päivystävä filosofi
- Virtuaalinen tulevaisuuden toivojen seinä
- Sivistyksen arvoskenaariot: pohdi erilaisia sivistysnäkyviä. Valitaan sivistyksen prioriteetiksi nostettavia painotuksia (esimerkiksi kädentaidot, yhteistyö, eläinten hyvinvointi, ekosivistys, digitaalisuus). Valitun painotuksen mukaan hahmotellaan, miltä näyttäisi kirjasto, oppilaitos, museo, harrastus, työpaikka
 - o millainen ihminen pullahtaa tästä sivistysmankelistasta?
 - o Huom. ei polarisoivia skenaarioita
 - o toteutuksena nukkekoti, sivistystä symboloivat esineet
 - o interaktiivisuus
- Sivistyksen myötakarvaisuus/vastakarvaisuus suhteessa ajan ilmiöihin -aikajana?
- Aikajana ruumiin sivistyksestä: miten kehollisuus on näkynyt sivistysideeissa?
- Musiikki: miltä sivistys kuulostaa? Sivistys-soundtrack, johon voi lisätä omaa musaa?
- Luovu vanhasta turhasta/vahingollisesta: vrt. ennakkoluulojen polttaminen: <https://yle.fi/uutiset/3-5328951>

6. Lopuksi

Kasvatus, koulutus ja sivistystyö eivät ole erillään muusta yhteiskunnasta. Käytännön elämässä kasvatusta, koulutusta ja sivistystyötä ohjaavatkin monenlaiset intressit.

Työelämän ja talouskasvun vaatimukset ovat vaikuttaneet vahvasti koulutuksen ja kasvatuksen tavoitteisiin. Tästä huolimatta sivistys on edelleenkin paljon muutakin kuin osaamista ja pärjäämistä työmarkkinoilla ja kilpailussa. Monella tapaa tuhoavaksi ihanteeksi osoittautunutta jatkuvan talouskasvun tavoitetta on kuitenkin kyseenalaistettava. Asiantuntijaryhmä ja sivistystoimijat laajemminkin haluavat, että kasvatus nähtäisiin aiempaa vahvemmin kestävä ja oikeudenmukaisen maailman rakentajana.

Kasvatus ja sivistys eivät ole arvoneutraaleja. Siirrämme eteenpäin tietoja, mutta tiedostaen tai tiedostamattamme myös asenteita ja arvoja. On tärkeää ymmärtää, että nykyhetken arvovalinnat sivistyksen ja kasvatuksen kentillä muokkaavat tulevaisuutta pitkälle. Kyse voi yhtä hyvin olla siitä, millaista kulttuuriperintöä tallennamme tuleville sukupolville tai siitä, mitä heitä kasvatetaan tavoittelemaan ja pitämään arvokkaana. Käytännössä tavoitteita on aina useita. Voidaksemme arvioida niiden viitoittamaa suuntaa, meidän on kyettävä tunnistamaan ja analysoimaan taustalla olevia olettamia, käsityksiä ja intressejä.

Lähdeviittaukset

Kinnari, Heikki. 2020. Elinikäinen oppiminen ihmistä määrittämässä. Genealoginen analyysi EU:n, OECD:n ja Unescon politiikasta. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura ry.

Mertanen, Katariina, Vainio, Saara ja Brunila, Kristiina. 2021. Educating for the future? Mapping the emerging lines of precision education governance. Artikkel, Policy Futures in Education. Sage.

Unesco. 2021. Reimagining our futures together: a new social contract for education.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707>

Asiantuntijoiden esittelyt

Ulpukka Isopahkala-Bouret on Aikuiskasvatuslehden päätoimittaja ja kasvatustieteen professori Turun yliopistossa, erityisalana koulutuksellinen tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus. Hän on tutkimuksissaan keskittynyt peruskoulun jälkeiseen koulutukseen ja tarkastellut yhteiskunnallista eriarvoistumista koulutuksen ja työmarkkinoiden välisen suhteen kautta.

Heli Kautonen, FT, toimii Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjaston johtajana. Hän on työurallaan ollut mukana kehittämässä kansallista Finna-palvelua ja muita kulttuurin ja tieteen digitaalisia verkkopalveluita. Sivistyskeskustelussa hän pyrkii tuomaan esiin kirjastojen ja muiden kulttuuriperintöorganisaatioiden – sekä niiden palveluja käyttävien ihmisten – näkökulmia.

Anna-Kaisa Koski, väitöskirjatutkija ja kuraattori, työskentelee taiteen ja ilmastonmuutoksen risteymissä Kenen ilmasto, kenen tulevaisuudet? -hankkeessa (Punos-työryhmä, 2021–2024). Aiemmin hän on työskennellyt kulttuurihistoriallisissa museoissa kehittämistehtävissä ja osallisuuden asiantuntijana.

Jutta Kujasalo, FM, työskentelee ohjelmatuotantopäällikkönä Heurekassa, jossa hän vastaa tiedekeskuksen pedagogisista tuotannoista, tapahtumista, planetaariotoiminnasta, ideaverstastuotannoista ja oppimista kehittävästä kansallisista sekä kansainvälisistä hankkeista. Heurekassa hänelle on kertynyt sisältötuotannon työkokemusta jo yli 22 vuoden ajalta ja aiempaa työkokemusta hänellä on sekä tutkimus- että hotellialalta.

Vesa-Matti Lahti on VTT, joka teki väitöskirjansa ympäristösosiologian alalta. Hän työskentelee Sitran ennakointitiimissä, tällä hetkellä Sivistys+-projektissa (1/2020–6/2022). Hän on erityisen kiinnostunut sivistyksen narratiivin päivittämisestä ja laajentamisesta sekä sivistysihanteen tulevaisuudesta.

Erkka Laininen DI, työskentelee suunnittelupäällikkönä Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö – OKKA-säätiössä, jossa hän vastaa säätiön kestävästä kehityksen toiminnasta. Hänen missionaan on edistää koulutuksen ja oppimisen paradigmuutosta planetaarisen sivistyksen ja uudistavan oppimisen perustalle. Miten opimme olemaan yhtä maailman kanssa?

Riikka Leskinen, Pedagoginen informaattikko, FM / Helsingin keskustakirjasto Oodi. Leskinen koordinoi kirjaston pedagogisia palveluita ja henkilöstön osaamisen kehittämistä. Hänen kiinnostuksensa kohdistuu erityisesti informaatioköyhyyteen ja digitaaliseen kuluun sekä yhdenvertaisuuden edistämiseen.

Minna Mattila-Aalto, VTT ja työn kehittämisen maisteri. Hän on hybridiryttäjä, tietokirjailija-blogisti ja toimii tutkimus- ja kehittämisspäällikkönä TTS Työteho-seurassa sekä KVS-säätiön hallituksessa. Hänen tieteellinen ja toiminnallinen kiinnostuksensa kohdistuu erityisesti työelämäsivistykseen.

Sanna Rekola työskentelee Sitrassa Sivistys+-projektissa asiantuntijana. Hän on kiinnostunut sivistyksen merkityksistä muutosvoimana kohti kestävää tulevaisuutta. Lähellä sydäntä ovat myös osallisuuden ja aktiivisen kansalaisuuden teemat, systeeminen muutos ja tulevaisuusajattelu.

Marita Salo, KM, on Opintokeskus Siviksen toiminnanjohtaja ja rehtori, sekä puheenjohtaja Opintokeskukset ry:ssä. Kansalaisjärjestöjen ääni ja rooli sivistyskeskustelussa on hänelle tärkeä, sillä osallisuus ja aktiivinen kansalaisuus ovat tärkeä osa sivistisyhteiskuntaa.

Katariina Stenberg toimii didaktiikan yliopiston lehtorina Helsingin yliopistossa. Hänen tutkimusintressejään ovat opettajan identiteetti, opettajaksi opiskelevien ammatillinen kehittyminen ja opettajankoulutus.

Björn Wallén, VM, organisaatiokonsultti on toiminut vapaan sivistystyön tehtävissä koko työuransa ajan. Hän kutsuu itseään kokemusasiantuntijaksi tuoreessa kirjassaan *Syväsisivistys* (2021), joka ammentaa ideoita mm. syväekologisesta liikkeestä. Hän toimii Vapaa Sivistystyö ry:n puheenjohtajana, tavoitteenaan vapaan sivistystyön kestävyysajattelun kirkastaminen.